

ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕДИТНИХ СПІЛОК ТА ЇХНЯ РОЛЬ НА РИНКУ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ

Підгайна Х.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

В статті висвітлено питання діяльності кредитних спілок, які є частиною небанківського сектору ринку кредитних ресурсів в Україні. В статті досліджено сутність і специфіку їх функціонування. Автор виокремлює принципи діяльності кредитних спілок. Досліджено характерні ознаки кредитних спілок. В статті наведена статистика останніх років роботи кредитних спілок в Україні.

Ключові слова: кредитна спілка, кредит, ринок кредитних ресурсів, фінансовий ринок, банк.

Постановка проблеми. Кредит будучи економічною категорією, частиною фінансово-кредитних відносин перетворився в продукт масового споживання. Загальновідомим є той факт, що кредит став частиною життя великої кількості українців, відповідно існує безліч установ та організацій кредитного спрямування, де можна його оформити та отримати на різні потреби. Слід відмітити, що крім класичних учасників ринку кредитних ресурсів – комерційних банків, важливими суб'єктами також є ще і кредитні спілки. Кредитні спілки займають набагато меншу частку на ринку кредитних ресурсів щодо послуг кредитування в порівнянні з банківськими установами. Проте саме кредитним спілком, притаманне збільшення обсягів виданих кредитів, на відміну від банківських установ в непевні часи для вітчизняного фінансово-кредитного сектору.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методологічні основи функціонування кредитних спілок, а також механізми адміністративно-правового регулювання та перспективи їх розвитку досліджували багато науковців, зокрема О.Г. Волкова [1], В.В. Гончаренко [2], А.А. Довгополик [3], В.М. Кочетков [4], Л.А. Негребецька [5], О.Г. Олещук [6], А.О. Пантелеймоненко [7], А.А. Пожар [8] та ін. Вітчизняні науковці висвітлювали у своїх працях актуальні питання становлення кредитних спілок, теоретичні та практичні аспекти їх діяльності в Україні.

Метою статті є проаналізувати функціонування кредитних спілок як незалежних учасників ринку кредитних ресурсів, виокремити основні та характерні ознаки діяльності кредитних спілок.

Виклад основного матеріалу. Вплив негативних тенденцій в світовій економіці, які спричиняють поштовхи до появи фінансових криз міжнародних масштабів, надмірна девальвація, недосконалість правового регулювання фінансового ринку України, висока політична заангажованість управлінських рішень у фінансовій сфері, надмірний рівень доларизації є факторами впливу на кредитні процеси в країні, що відбуваються на ринку кредитних ресурсів. Нестабільність на фінансовому ринку України є результатом соціальної напруженості та панічних настроїв у населення та соціально-економічних амплітуд в діяльності фінансово-кредитних інститутів. Отже, на нашу думку, на даний час є актуальним дослідження ринку кредитних ресурсів, а саме кредитних спілок – елементів небанківського сектору.

Кредитною спілкою вважається громадська організація некомерційного характеру, метою якої не є отримання прибутку. Слід вважати, що діяльність кредитної спілки здійснюється на кооперативних засадах з ціллю соціального захисту своїх членів шляхом реалізації процесу взаємовигідного креди-

тування за рахунок їх акумульованих заощаджень. Основною ознакою кредитної спілки є неприбуткове спрямування здійснення кредитних операцій, яке полягає в наданні кредитних та ощадних послуг своїм членам.

Кредитна спілка є суб'єктом ринку кредитних ресурсів, являє собою своєрідну форму самоорганізованого об'єднання людей, які за допомогою власних зусиль займаються створенням можливості задоволення власних фінансових потреб. Кредитні спілки є демократичними самоврядними організаціями, в якій саме її члени встановлюють які конкретні види послуг будуть надаватися та на яких умовах. Слід наголосити, що кредитні спілки виникають у зв'язку з необхідністю у певних фінансових послуг з боку населення та коли їхні вимоги і потреби не мала змогу задовільнити жодна фінансова установа, пропонуючи невідгідні умови. Отже, кредитні спілки є фінансово-кредитним механізмом на громадських засадах, що діє на умовах об'єднання власних ресурсів та ідей, які оптимізують та полегшують отримання необхідних послуг дешевше, якщо порівнювати з автономною дією кожного члена кредитної спілки [9].

Основні принципи функціонування кредитної спілки:

1. Довільність вступу і виходу з кредитної спілки
2. Самоврядування
3. Гласність [10].

Основними ознаками, що характеризують кредитні спілки, слід відмітити наступні риси:

1. Щодо організаційно-економічної основи функціонування кредитної спілки, то вона має статус юридичної особи, якого набуває з дня її державної реєстрації та створена на добровільних засадах [11].

2. Об'єднання людей, відповідно до їх інтересів, спільної діяльності або компактного місця проживання. Відповідно певне кооперування людей виступає полем членства для кредитної спілки. Це може бути трудовий колектив фірми, громадська організація, професійна спілка, церковна чи територіальна громада. Саме така ознака поля членства є характерною виключно для кредитної спілки, що відрізняє її від будь-яких форм діяльності суб'єктів господарювання

3. Лише члени кредитної спілки можуть користуватися її послугами, відповідно вони є водночас і власники, і клієнтами. Очевидним є факт, що одним з пріоритетних завдань кредитної спілки є забезпечення якомога найдешевших послуг членам за допомогою акумульованих ними фінансових ресурсів.

4. У кредитній спілці відсутній статутний фонд та немає засновників як таких, отже будь-який член володіє аналогічними управлінськими та майновими правами, що і перші п'ятдесят засновників, незалежно від того, коли вступив у спілку.

Таблиця 1

Кількість кредитних установ в Державному реєстрі фінансових установ

Реєстрація кредитних установ	2009	2010	2011	2012	2013	30.09.2014
Кількість кредитних установ, всього	816	730	691	708	739	711
у тому числі:						
кредитних спілок	755	659	613	617	624	589
Інших кредитних установ	32	42	48	61	85	92
юридичних осіб публічного права	29	29	30	30	30	30

Джерело: [12]

Таблиця 2

Динаміка основних показників діяльності кредитних установ

	2009	2010	2011	2012	2013	30.09.2014
Кількість членів КС (тис. осіб)	2190,3	1570,3	1062,4	1095,9	980,9	910,6
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках на кінець періоду	117,0	78,9	48,0	44,9	40,3	35,8
Кількість членів КС, які мають діючі кредитні договори (тис. осіб)	423,6	343	249,3	254,0	233,6	214,5
Загальні активи (млн.грн.)	4218,0	3432,2	2386,5	2656,9	2598,8	2598,8
Кредити, надані членам КС (залишок на кін.періоду) (млн.грн.)	3909,1	3349,5	2237,4	2531,0	2349,1	2321,7
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кін. періоду) (млн.грн.)	2959,3	1945,0	1185,5	1287,5	1330,1	1102,6
Капітал (млн.грн.)	765,8	1117,3	942,9	1088,7	1055,6	1271,5

Інші кредитні установи

	2009	2010	2011	2012	2013	30.09.2014
Кількість зареєстрованих кредитних установ (на кінець періоду)	32	42	48	61	85	92
Загальні активи (млн.грн.)	3092,1	2498,9	3903,6	4439,0	8137,8	11798,1
Капітал (млн.грн.)	719,4	843,5	1441,7	1835,6	2434,4	2622,8
Обсяг виданих кредитів на звітну дату (млн. грн.)	1805,4	1408,4	2064,9	1888,0	3981,8	4150,9

Джерело: [12]

Таблиця 3

Розподіл кредитних спілок за середньозваженими відсотковими ставками за кредитами

Інтервали відсоткових ставок	Дані за 2013 р.		Дані за 9 місяців 2014 р.	
	Кількість кредитних спілок, які подали звітні дані	Частка від загальної кількості кредитних спілок, %	Кількість кредитних спілок, які подали звітні дані	Частка від загальної кількості кредитних спілок, %
До 10%	33	6,5	35	8,3
10%-20%	18	3,6	16	3,8
20%-30%	48	9,5	36	8,5
30%-40%	123	24,4	104	24,5
40%-50%	154	30,6	126	29,7
50%-60%	68	13,5	60	14,2
60%-70%	39	7,7	28	6,6
70%-80%	9	1,8	8	1,8
Більше 80%	12	2,4	11	2,6
Всього	504	100%	424	100%

Джерело: [12]

Таблиця 4

Розподіл кредитних спілок за обсягом їх активів

Групи кредитних спілок за обсягом	Обсяг активів групи кредитних спілок, млн. грн.		Кількість кредитних спілок, що належать до групи		Частка кредитних спілок, що належать до групи, %		Частка активів, що належать до групи, %	
	2013 р.	9 міс. 2014 р.	2013 р.	9 міс. 2014 р.	2013 р.	9 міс. 2014 р.	2013 р.	9 міс. 2014 р.
Більше 100 млн. грн.	110,7	364,7	1	3	0,2	14,0	4,3	0,7
50-100 млн. грн.	566,8	544,7	8	7	1,6	21,0	21,8	1,7
10-50 млн. грн.	947,3	873,3	48	43	9,5	33,6	36,5	10,1
5-10 млн. грн.	347,2	318,3	50	47	9,9	12,2	13,4	11,1
1-5 млн. грн.	563,8	446,1	220	186	43,7	17,2	21,6	43,9
До 1 млн. грн.	63,0	51,7	177	138	35,1	2	2,4	32,5
Всього	2598,8	2598,8	504	424	100%	100%	100%	100%

Джерело: [12]

5. Щодо адміністративно-управлінських питань кредитної спілки, то кожний член спілки володіє правом одного голосу, незалежно від розмірів його вкладів. Кредитна спілка як добровільне об'єднання громадян є підконтрольна усім її членам, а не обмеженій кількості людей, що сприяє функціонуванню кредитної спілки як інституту взаємодопомоги та довіри, захищаючи інтереси всіх її членів.

6. Кредитна спілка надає лише два види послуг: кредитні та ощадні. Проведення будь-якої іншої господарської чи фінансової діяльності кредитною спілкою є заборонено, це зумовлене тим, що одержання прибутку не є метою кредитної спілки. Відсотки за кредитами, які отримує спілка, направляються на формування фондів щодо нарахування відсотків на депозити членів.

7. Можна стверджувати, що кредитна спілка є інститутом взаємовигідного кредитування та громадською організацією водночас. Оскільки прийнявши рішення на Загальних зборах кредитна спілка може надавати фінансову чи організаційну підтримку для здійснення громадських програм, що стосується інтересів своїх членів, дитячі соціальні проекти, ініціативи для інвалідів та інших соціально незахищених верств населення [10].

Згідно з інформацією, розміщеною на сайті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, до Державного реєстру фінансових установ станом на 30.09.2014 р. налічувалось 711 кредитних спілок (табл. 1) Щодо основних показників діяльності кредитних спілок та інших кредитних установ, то помітна тенденція до зменшення кількості членів кредитних спілок (КС), кількості членів, які мають діючі кредитні договори та внески на депозитних рахунках, проте не прослідковується зменшення загальних активів, наданих кредитів та капіталу, що належить кредитним спілкам (табл. 2). У таблиці 3 та 4 наведені загальні дані щодо розподілу кредитних спілок за середньо-

зваженими відсотковими ставками за кредитами та розподілу кредитних спілок за обсягом їх активів.

9 червня 1994 року для вирішення проблем на ринку кредитних ресурсів та його розвитку і покращення соціально-економічної ситуації було створено Національну асоціацію кредитних спілок України. Національна асоціація кредитних спілок України (НАКСУ) об'єднує велику кількість кредитних спілок зі всіх областей України. НАКСУ бере участь у створенні необхідної інфраструктури для забезпечення ефективної і стабільної роботи кредитних спілок; розробляє та ініціює створення повноцінної нормативно-правової бази для роботи вітчизняних кредитних спілок; здійснює захист інтересів членів кредитних спілок перед державою; надає консультації членам кредитних спілок щодо правових, фінансових і бухгалтерських аспектів їх функціонування; проводить підвищення кваліфікації кадрів кредитних спілок; проводить уніфікацію діяльності кредитних спілок-учасників НАКСУ за допомогою розробки внутрішніх операційних стандартів; займається безпосереднім поширенням ідей фінансової кооперації серед населення; координує єдиний інформаційний простір кредитних спілок України [9].

Висновки. Фінансові кризи провокують банківську систему нестабільністю економічної ситуації, відповідно відбувається великий відплив грошей з депозитних рахунків, тобто реальне накопичення коштів на руках населення, які потрібно в певне русло вкладати. Кредитні спілки володіють великим потенціалом щодо розвитку як фінансові інститути поряд з банківськими установами. Основним напрямом розвитку є збільшення обсягів кредитування кредитними спілками та збереження адекватного рівня репутації.

На нашу думку, пріоритетним напрямком дослідження питання діяльності кредитних спілок є визначення основних проблем, що виникають у всіх членів кредитних спілок під час надання кредитних та ощадних послуг на всіх стадіях.

Список літератури:

1. Волкова О. Г. Проблемні питання розмежування внесків кредитних спілок України / О. Г. Волкова // *Економіка і управління: научно-практичний журнал*. – Сімферополь, 2013. – № 1. – С. 71-79.
2. Гончаренко В. В. Неприбуткова економічна природа кредитних спілок і кооперативних банків / В. В. Гончаренко // *Науковий вісник полтавського університету економіки і торгівлі*. – № 2(58). – 2013. – С. 302-306.
3. Довгополик А. А. Кредитні спілки в механізмі адміністративно-правового регулювання: аналіз правових ознак / А. А. Довгополик // *Вісник Академії митної служби України*. – 2010. – № 1. – С. 35-40.
4. Кочетков В. М. Особливості акумуляції грошових коштів кредитними спілками України в період економічної кризи / В. М. Кочетков, А. О. Прудніков // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*. – 2011. – № 1(10). – С. 26-30.
5. Негребецька Л. А. Кредитні спілки як організації фінансової взаємодопомоги / Л. А. Негребецька // *Регіональна економіка*. – 1999. – № 2(12). – С. 121-126.
6. Олещук М. Г. Аналіз проблем, перспектив і тенденцій діяльності кредитних спілок України / С. В. Леонов, М. Г. Олещук // *Вісник Української академії банківської справи* – 2014. – № 1(36). – С. 34-37.
7. Пантелеймоненко А. О. Історичний досвід становлення та розвитку кредитної кооперації / А. О. Пантелеймоненко // *Світ фінансів*. – 2008. – № 3(16). – С. 170-174.
8. Пожар А. А. Фінансові аспекти функціонування кредитних спілок / А. А. Пожар // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр.* – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2007. – Т. 20. – С. 335-344.
9. Офіційний сайт Національної асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://www.unascu.org.ua/>. – Назва з екрану
10. Закон України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 № 2908-III // [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
11. Господарський кодекс від 16.01.2003 № 436-IV зі змінами та доповненнями: за станом на 12 лютого 2015 р. / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> – Назва з екрану
12. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://nfp.gov.ua/>

Пидгайна К.А.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ХАРАКТЕРИСТИКА КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ И ИХ РОЛЬ НА РЫНКЕ КРЕДИТНЫХ РЕСУРСОВ

Аннотация

В статье освещены вопросы деятельности кредитных союзов, которые являются частью небанковского сектора рынка кредитных ресурсов в Украине. В статье исследована сущность и специфика их функционирования. Автор выделяет принципы деятельности кредитных союзов. Исследованы характерные признаки кредитных союзов. В статье приведена статистика последних лет работы кредитных союзов в Украине.

Ключевые слова: кредитный союз, кредит, рынок кредитных ресурсов, финансовый рынок, банк.

Pidhaina Kh.O.

Ivan Franko National University of Lviv

DESCRIPTION OF CREDIT UNIONS AND THEIR ROLE IN THE MARKET OF CREDIT RESOURCES

Summary

The article highlights the issue of credit unions, which are part of the non-banking sector of market of credit resources in Ukraine. The article contains investigation of the essence and peculiarities of their functioning. The author singles out the principles of credit unions. The characteristic features of credit unions are also investigated in the article. The article shows the statistics of credit unions work during recent years in Ukraine.

Keywords: credit union, credit, market of credit resources, financial market, bank.

УДК 331:351

ІННОВАЦІЙНА ПРАЦЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Поплавська О.М.

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Автор досліджує вплив інноваційної праці на соціальну безпеку країни й доводить необхідність поширювати сфери інноваційної діяльності для усталення гідної праці та позитивних тенденцій щодо соціально-економічного розвитку держави. В статті проаналізовані основні ризики соціальної безпеки, що пов'язані з такими аспектами інноваційної праці, як її результативність та масштаби. Особлива увага приділена виявленню причин низької інноваційної активності та результативності в Україні; визначено вектор їх впливу на соціальну безпеку. Автор наголошує на важливості врахування специфіки інноваційної праці в її організації з метою підвищення її ефективності. Ключовими резервами зміцнення соціальної безпеки, що базуються на розширенні сфери застосування інноваційної праці та її результативності, визначені гнучкість форм зайнятості та режимів праці, а також структурні зміни в економіці.

Ключові слова: соціальна безпека, інноваційна праця, гідна праця, ризики соціальної безпеки, гнучка зайнятість.

Постановка проблеми. Економічна криза, яка проявилася в світі за останні декілька років, по-різному долається різними країнами. Але одне об'єднує програми подолання кризи в більшості країн світу – це сприяння розвитку інноваційної праці. Ефективність таких програм складно оцінити, оскільки результати можуть бути неочевидними або проявитися через багато років. Разом з тим, досвід, США, Німеччини, Франції, Великобританії, Японії підтверджує просте правило – лише людина здатна створювати нові продукти і структури, покращувати світ, тобто перетворювати кількість знань на якість знань, знаходити вихід з несприятливих ситуацій, що й дозволяє, змінюючи світ, долати економічні кризи. Так, Р. Флорида доводить, факт того, що інноваційна праця дозволила США подолати глибоку кризу 20-30-х років, а неспроможність діючої системи соціально-економічних відносин забезпечити прозорість та безперешкод-

ність реалізації інновацій стали причиною кризи початку XXI століття: «... криза виявляє обмеженість моделі розвитку суспільства шляхом субурбанізації, неспроможної повністю підтримувати інновації та виробничі потужності креативної економіки» [9, с. 37].

Але одна креативна людина сама по собі не може сформуватися та реалізуватися у повній мірі. Інноваційність вимагає від суспільства певних зусиль щодо інвестицій у людський капітал та створення таких соціально-трудова відносин, де людський капітал й потенціал особи реалізувався б безперешкодно. Традиційно, виділяють наступні напрями інвестицій: здоров'я, освіта, підвищення кваліфікації. У свою чергу аби реалізувався потенціал людини, необхідно створити такі умови, де не буде невиправданих стресів, бюрократії, існуватиме справедливий розподіл доходів та гармонізовані затрати часу у різних сферах життя особистості (приватне і трудове). Все